

אמנות הקריאה הקווירית של איב קוסופסקי סדג'וויק

עמליה זיו

התוכנית ללימודי מגדר, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

אייל גרוס

הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת תל-אביב

"האפיסטמולוגיה של הָאָרֶן" הוא הפרק הראשון בספרה של חוקרת הספרות והתיאורטיקנית הקווירית איב קוסופסקי סדג'וויק, הנושא שם זה. באפריל 2009, והיא בת 59, נפטרה סדג'וויק ממחלת הסרטן שעמה התמודדה במשך כמעט שני עשורים, והותירה מאחוריה קורפוס הכולל חמישה ספרי מחקר ותיאוריה, כמה כרכים בעריכתה ובעריכה משותפת, ספר שירה וספר אוטוביוגרפי המתמקד בטיפול הפסיכולוגי שעברה.

"האפיסטמולוגיה של הארון" ראה אור ב-1990 והוא ספרה השלישי של סדג'וויק. קדמו לו ספר על ספרות גותית (Sedgwick [1980] 1986) שהוא עיבוד של עבודת הדוקטור שלה, והספר "בין גברים: ספרות אנגלית ותשוקה גברית הומוסוציאלית" (Sedgwick 1985), שראה אור ב-1985 והתווה כיוון חדש בקריאה מגדרית של ספרות. "בין גברים" החל לבסס את קולה הייחודי של סדג'וויק ואת הסינתזה הייחודית לה בין תיאוריה פמיניסטית לבין עיסוק בפוליטיקה ובהיסטוריה של המיניות ובהומוסקסואליות גברית בפרט, בהשראת תחום הלימודים ההומו-לסביים שבאותם ימים היה בחיתוליו. אולם היה זה "האפיסטמולוגיה של הארון" שהפך — יחד עם "צרות של מגדר" של ג'ודית באטלר (Butler 1990) ו"מאה שנים של הומוסקסואליות", של דייוויד הלפרין (Halperin 1990), שראו אור באותה שנה — לאחד הטקסטים המכוננים של התחום שהתגבש באותה עת תחת השם "תיאוריה קווירית",¹ וזיכה את סדג'וויק במעמד האם המייסדת של התחום.² יחד עם ספרה של באטלר,

¹ ככל הנראה נטבע השם על ידי תרזה דה לורטיס. המונח Queer Theory הופיע כנראה בפעם הראשונה בכותרתו של כנס שארגנה דה לורטיס באוניברסיטת קליפוניה בסנטה קרוז ב-1990. הוא הופיע בדפוס בפעם הראשונה בגיליון של *differences* שערכה דה לורטיס ושהתבסס על הכנס (De Lauretis 1991).

² לאפיון של שדה התיאוריה הקווירית ולתיאור התפתחותו ומקורותיו ראו גרוס וזיו 2003.

זכה "האפיסטמולוגיה של הארון" גם להכרה כאחד הספרים האקדמיים החשובים ביותר של סוף המאה ה-20.

מה היה קווירי בספר שבו לא הופיע כלל המונח "קוויר"? שאלה סדג'וויק במבוא שכתבה למהדורת 2008 של הספר, וענתה:

במבט לאחור הייתי אומרת שזו בדיוק ההתנגדות להתייחס לקטגוריזציה הומו/הטרסקסואליות... כדבר מוגמר, כעובדה אמפירית שקופה בנוגע לאדם כלשהו. התנגדות זו אין משמעה הרצון להתעלם באורח מלאכותי מ"עובדות החיים" המטריאליות. אם כבר, לספציפיות, למטריאליות ולמגוון של פרקטיקות מיניות, לצד משמעויותיהן השונות בעבור חיים אינדיבידואליים, אפשר לעשות צדק רב יותר בהקשר שבו ההפשטות הדלות שמתיימרות להגדיר את המיניות אינן נחשבות לסמכותיות. החלוקה של כל המעשים המיניים, ולמעשה של כל האנשים, לקטגוריות המנוגדות-לכאורה של "הומו" ו"הטרו" אינה נתון טבעי אלא תהליך היסטורי שטרם הושלם ושבאופן אולטימטיבי אינו אפשרי כלל, ומאופיין בסתירות עצומות ובאפקטים נפוצים (Sedgwick [1990] 2008, xvi).

ואכן, בכך היתה טמונה אחת התרומות העצומות של סדג'וויק: מחד גיסא, היא לא המעיטה בחשיבותן של הקטגוריות הומו/הטרו; היא הכירה במשמעות הסמלית והמטריאלית שיש להן בעולמנו, והכירה גם בערך המשחרר שיש לאחיזה בקטגוריות "הומו" ו"לסבית". מאידך גיסא, היא חשפה את הסתירות שביסוד המושגים הללו, את המתח הפנימי שבהם. אלא שלעצור על הטבעיות-לכאורה של הניגוד בין גיי לסטרייט כסוגים מובחנים של אנשים אין פירושו מבחינתה לפרק את הניגוד הזה. אינדיבידואלים רבים מצאו כי הכוח של הקטגוריות "הומוסקסואל", "לסבית" או "גיי" לארגן את חייהם ולתאר את חוויותיהם מצדיק את המחיר שהם משלמים עליהן. יתרה מזאת, המאבק הפוליטי למען האפשרות של יחסים בין בני אותו המין נדרש במידה רבה להתבסס על הגדרת האדם ההומוסקסואל או הגיי. לעומת ז'אנרים מסוימים של תיאוריה או פוליטיקה קווירית, שהדוגלים בהם חושבים שאפשר להתעלם מהקטגוריות הללו או מהמשמעות שנובעת להן בעולם ובחיי אנשים, עבודתה של סדג'וויק מבצעת הן אישור והן דקונסטרוקציה של ההומוסקסואליות, בלי לוותר על אף אחד מצדי המטבע, ובזאת ייחודיותה וחשיבותה הרבה.

בספרה "האפיסטמולוגיה של הארון" הצביעה סדג'וויק על מרכזיותה של הגדרת ההומוסקסואליות לתרבות המערבית המודרנית. היא חשפה את העובדה שסביב הניגוד הומוסקסואליות/הטרסקסואליות מתארגן אשכול עשיר של משמעויות תרבותיות, וביצעה דקונסטרוקציה מתוחכמת שלו. הניתוח שלה מתמקד בסתירות או במתחים שבתוך הגדרת ההומוסקסואליות. ראשית, הסתירה בין מה שהיא כינתה תפיסה מיעוטנית של ההומוסקסואליות, שמגדירה מיעוט קטן ומובחן של אנשים שהם הומוסקסואלים, לבין תפיסה אוניברסלית או מכלילה של ההומוסקסואליות, שלפיה ההומוסקסואליות היא רצף, ומאפיין — בפועל או בכוח — של בני אדם באשר הם. הסתירה השנייה היא הסתירה

בין התפיסה שלפיה משיכה לבני אותו המין מסמנת חצייה מגדרית או היפוך של תפקידי מגדר (לדוגמה, ההבנה של גבר שנמשך לגברים כנשי או כפחות גברי), לבין התפיסה הנגדית שלפיה משיכה כזו מסמנת דווקא העצמה של סמנים מגדריים ואף בדלנות מגדרית, ביטוי לנטייתם של אנשים מאותו מגדר לחבור יחדיו. סדג'וויק סברה שאי-אפשר ואף אין צורך להכריע בין התפיסות המנוגדות הללו, ויתרה מכך, שסתירות אלו ניצבות בלבה של הגדרת ההומוסקסואליות ומעצבות את הקיום ההומוסקסואלי, כך שרבים מן המאפיינים הייחודיים של הדיכווי ההומו-לסבי, וכן גם הצורות השונות שבהן התגבשו במאה ה-20 הזהות והפוליטיקה ההומו-לסביות (או הזהות והפוליטיקה ההומוסקסואלית ובנפרד – הזהות והפוליטיקה הלסבית), ניתנים להסבר באמצעות החפיפה שבין הפרדיגמות הסותרות החולשות על הגדרת ההומוסקסואליות.

בשנותיו הראשונות של תחום הלימודים ההומו-לסביים שררה בו מחלוקת ערה בין תפיסות מהותניות של ההומוסקסואליות לבין אסכולת ההבניה החברתית. על רקע המחלוקת הזאת כתבה סדג'וויק שאף על פי שהיא עצמה נוטה לכיוון תפיסות הבנייתיות ולא מהותניות ולכיוון תפיסות אוניברסליות ולא מיעוטניות, בכל זאת אלה מחלוקות שאין צורך להכריע בהן. בכך היא גם הסבה את המבט מן התוכן של המחלוקת למבנה הבסיסי שלה, וגם אפשרה להסיט את הדיון לכיוונים חדשים ופוריים יותר. יתרה מזאת, היא לא ביקשה להכריע בין הנרטיבים השונים של ההיסטוריה של הקטגוריה "הומוסקסואליות" שהציעו הוגים במסגרת פרדיגמת ההבניה החברתית. פוקו, למשל, קבע את הולדת ההומוסקסואליות בנקודת המעבר משיח של אקטים מיניים לשיח של טיפוסים מיניים וכך זיהה אותה עם הופעת תפיסת ההיפוך המגדרי (פוקו 1996). לעומתו, דייוויד הלפרין קבע את הולדת ההומוסקסואליות ברגע המעבר ממודל האינורסיה המגדרית למודל של משיכה בין דומים (Halperin 1990). סדג'וויק הצביעה על כך ששני הנרטיבים הללו מציעים תפיסה גורפת, שלפיה מודל אחד של יחסים בין בני אותו מין החליף מודל אחר, שלכאורה נעלם מהתמונה. תחת ניתוח ממין זה הציעה סדג'וויק תמונה מורכבת יותר, שבה ההגדרות של הומו/הטרוסקסואליות מוכנות לא על ידי דחיקתו של מודל אחד וניצחוננו של האחר אלא על ידי הקיום הלא-רציונלי של מודלים שונים ואף מנוגדים זה לצד זה בתקופות שבהן הם מתקיימים בצוותא.

לצד הבנה זו של ההומוסקסואליות נכלל ב"האפיסטמולוגיה של הארון" הניתוח החשוב ופורץ הדרך של מקומו של הארון בזהות הג'ייט. סדג'וויק רותקה על ידי נושא הסוד ובמיוחד "הסוד הגלוי". כיצד הומוסקסואליות של אדם יכולה להתקיים בחלל שבין ידיעה לאי-ידיעה, ומהו הרגע שבו אפשר לדבר עליה? עד כמה הציר הומוסקסואליות-הטרוסקסואליות מקביל לצירים סוד-גלוי, ידע-בורות, פרטי-ציבורי ועוד? אל מול התפיסה הדיכוטומית השגורה, שלפיה היציאה מהארון היא אקט חד-פעמי ובלתי הפיך המבחין בין שני מצבים שונים במובהק, סדג'וויק עושה דקונסטרוקציה לניגוד הבינארי של להיות בארון/לצאת מהארון, ומצביעה הן על אי-המוחלטות של הארון והן על נוכחותו המתמשכת בחייו של הסובייקט ההומו-לסבי – נוכחות שבאה לידי ביטוי בצורך

לצאת מהארון שוב ושוב, בכל מפגש עם אנשים שאיננו יודעים אם הם "יודעים" או לא. אי-המוחלטות של הארון באה לידי ביטוי במבנה של "הסוד הגלוי", מושג העוזר לנו להבין סיטואציות כגון אלו של אנשי ציבור שכולם יודעים שהם "כאלו", אך דיבור פומבי על כך אסור. בתרבות העכשווית, הסוד הגלוי בא לידי ביטוי במיוחד בנוהג העיתונאי להתייחס להומוסקסואליות של ידוענים כסוד שאין להזכירו במפורש, גם אם מותר להתייחס אליו במרומז. כך, באורח פרדוקסי, אדם יכול להיות חיים גאים למדי בספרה הציבורית, אולם מבחינת הפרקטיקה העיתונאית הוא בתוך הארון כל עוד לא ישב על כיסא הווידוי והצהיר: "אני הומו".

לטענת סדג'וויק, לעולם איננו לחלוטין בארון ולעולם איננו לחלוטין מחוצה לו, שכן כשאדם נמצא "בארון" הוא אף פעם לא יודע מי כן יודע, וכשהוא "מחוצה לארון" הוא אף פעם לא יודע מי לא יודע, ובמובן זה הארון הוא המאפיין היסודי של החיים החברתיים של גייז. ועם זאת, סדג'וויק לא סברה שאין משמעות ליציאה מהארון; היא הבינה את הארון כמאפיין המגדיר את הדיכוי של גייז, וגרסה של יציאה ממנו יכולים להיות אפקטים משחררים, אף על פי שלעולם אי-אפשר לצאת ממנו לגמרי. היא ראתה בארון אתר פרודוקטיבי, אך נזהרה מגלוריפיקציה שלו, וחשפה את החפיפה בין החלוקה פרטי/ציבורי לחלוקה הומוסקסואליות/הטרנסקסואליות, קרי — את הבנייתה של ההומוסקסואליות כפרטית או סודית מעצם הווייתה לעומת הבנייתה של ההטרנסקסואליות כציבורית; ומכאן גם את ההשלכות הדכאניות של טיעונים בשם הזכות לפרטיות. התובנות של סדג'וויק יכולות, אם כן, לעזור לפענח את הקודים התקשורתיים ביחס להומוסקסואליות: את המיקום התקשורתי של אדם בארון כל עוד לא הצהיר במפורש על נטייתו המינית, ואת הקביעה הרווחת שאין לכתוב על נטייתו המינית של אדם בלי הסכמתו שכן "נטייתו המינית של אדם היא עניינו הפרטי". קביעה זו מסתירה את העובדה שלמעשה רק נטייה מינית אחת נחשבת לפרטית. ההטרנסקסואליות היא לעולם ציבורית, והעיתונות יכולה לדווח ללא חשש וללא היסוס על מעשים שמעידים על ההטרנסקסואליות של אדם, כגון עם מי הוא יצא, נראה וכו', אולם ההומוסקסואליות נחשבת ל"פרטית". הקוד העיתונאי הלא-כתוב הזה, המלווה בגינוי למעשים הנתפסים כ"אאוטינג", נשען על הבנייה ההומוסקסואליות כשייכת לתחום הפרטי, ומחזק אותה.

הדיון של סדג'וויק בארון כמבנה אפיסטמולוגי ובהשלכות הקיומיות והפוליטיות של משטר הידע-סודיות שהוא מציין מעוגן בהקשר של ניתוח ספרותי. בפרק שמתורגם כאן סדג'וויק אמנם מתייחסת לשורה של החלטות שיפוטיות בנות זמנה כדי להדגים את האפקט הדכאני של הציוויים הסותרים שהזהות ההומוסקסואלית העכשווית כפופה להם, או לחלופין, כדי לחשוף את המבנים המושגיים והאפיסטמיים שביסוד האפקטים ההומופוביים שלסביות והומואים סובלים מהם. אולם רובו של הספר עוסק בזיקוק המבנים הללו מתוך שורה של טקסטים ספרותיים בני המאה ה-19 וראשית המאה ה-20 — חלקם משויכים (גם אם באופן אמביוולנטי) לקנון הספרות ההומוסקסואלית הגברית (תמונתו של דוריאן גריי

של אוסקר ויילד, *בעקבות הזמן האבוד* של פרוסט), ואחרים, שקריאתם בהקשר זה פחות מובנת מאליה (טקסטים של הנרי ג'יימס ושל ניטשה). אחד ההיבטים המרכזיים של הפרויקט של סדג'וויק, בספר זה ובעבודתה בכלל, הוא קריאה מחדש של קנון הספרות המערבית, קריאה שמבליטה את הקווים ההומוסקסואליים, ההומוסוציאליים וההומופוביים (שלעתים קרובות אינם מובחנים זה מזה) בתוך קנון האב עצמו. כפי שהיא מציינת בהקדמה לספר, לעומת ספרות מיעוט אחרות (כגון ספרות נשים או ספרות אפרו-אמריקנית), שצריכות להיאבק על מנת לזכות לייצוג בקנון או לחלופין לייצר לעצמן קנונים אלטרנטיביים – קנון האב של ספרות המערב הוא למעשה קנון הומוארוטי/הומופובי, והיוצרים החשובים של הקנון ההומוסקסואלי הגברי הם מהיוצרים החשובים של תרבות המערב בכלל. בניגוד לשאלה אם היתה אי פעם שייקספיר ממין נקבה, השאלה אם היה אי פעם שייקספיר הומו היא טאוטולוגית (סדג'וויק 2003). אלא שהקנוניות, שסדג'וויק מגדירה אותה "ריפוד של התעלמות חסודה" המנטרל את חומר הנפץ הטמון בטקסטים המסומנים כקנוניים, ממשטרת את הקריאות המותרות. הקיבוע של יצירות במסגרת קנונים לאומיים וז'אנריים מונע את עצם העלאתן של שאלות לגבי המבנה, התפקיד והרקע ההיסטורי של אהבה חד-מינית בתוכן, או מביא לפסילתן של שאלות כאלו בטענה שהן לא לגיטימיות או לא רלוונטיות.

חשוב להדגיש שהעיסוק של סדג'וויק בהומוסקסואליות בספרות רחוק מלהיות סיפוח פשוט של יצירות מופת למסורת ספרותית הומוסקסואלית. כך, למשל, הדיון שלה ב*עקבות הזמן האבוד* של פרוסט איננו מבקש להכריע בשאלה אם המספר "באמת" סטרייט או הומו בארון, אלא מציע קריאה מורכבת הרבה יותר, שמצליחה להסביר את המקום המרכזי אך החמקמק שיש להומוסקסואליות ברומן. לטענתה, הארון מגולם ברומן פעמיים – הן כספקטקל (בדמותו של הברון דה שרלוס, שהוא הדמות שהרומן מציע למבט המציני של הקוראים ושל הדמויות האחרות בתור ההומו בהא הידיעה) והן כנקודת מבט, זו של המספר, שכן הידע המדוקדק והסמכותי שהוא מפגין בסוגיית ההומוסקסואליות ויכולתו לזהות את בני "הגזע המקולל" הוא ידע שיכול להיות רק לאחד מהם.

סדג'וויק, כאמור, שמה לה למטרה לפרוס את הריפוד הקנוני ולחשוף את האפשרויות והתשוקות שהתרבות ההגמונית עמלה להסתיר ולהשתיק בלב לבו של הקנון. פרויקט זה הפגיש בין אהבתה הגדולה לספרות לבין המחויבויות הפוליטיות שלה, וביטא את הבנתה שהספרות היא משאב חיוני להישרדות אל מול ניסיונות של הכחדה תרבותית. בפיתוח ובהנחלה של פרקטיקות קריאה קוויריות, פרקטיקות של קריאה בניגוד לנטייה המפורשת של הטקסט, או כפי שהיא כינתה זאת גם "קריאה פרוורטית", ראתה סדג'וויק את תרומתה להישרדות קווירית קולקטיבית. במאמרה "Queer and Now" (Sedgwick 1993a) היא כותבת על החשיבות ההישרדותית שיש להתקשרות ליצירות ספרות ולאוֹבֵייקטים תרבותיים בכלל בעבור ילדים קווירים, ומבהירה את היחס שבין הזיקה הילדית הזו לבין פרקטיקת הכתיבה וההוראה שלה:

אני סבורה שמבוגרים רבים (ואני ביניהם) מנסים בעבודתנו לממש את אותן הבטחות זכורות

היטב שהבטחנו לעצמנו בילדות: הבטחות להעניק נראות לאפשרויות ולתשוקות בלתי נראות; להפוך את המרומוז למפורש; להכריח ייצוגים קוויריים להיכנס שיש להבריחם, ולקרוא תיגר באופן חזיתי, ובחירות היחסית שיש למבוגרים, על הניסיונות להכחדה קווירית היכן שיש לקרוא עליהם תיגר (שם, 3).

עם זאת, בניגוד להרבה מאוד קריאות פוליטיות של ספרות, הקריאות של סדג'וויק תמיד מורכבות ובלתי צפויות ואף פעם אינן כופות על הטקסט איזו פרדיגמה תיאורטית מוכנה מראש. הן אינן פשוט אקט של יישום. התיאוריה נוצרת אצלה מתוך מגע עם הטקסט, מגע שבו היא עושה שימוש ביכולת הפרשנית שלה, אבל לא פחות מכך – בניסיון חייה. בהקדמה ל"אפיסטמולוגיה של הארון" היא כותבת שהשיעור שלמדה מאלן בלום, אחד ממוריה באוניברסיטת קורנל, הוא "שהחטא האמיתי הוא לקרוא מבלי לסכן את עצמך, לכתוב או לדבר מבלי לחשוף את עצמך אפילו באופן מוצפן, לפרש מבלי להסתכן בהפעלתם של הכוחות המנוגדים הטמונים בכל טקסט קנוני, שהוא תמיד מבוית רק למחצה" (Sedgwick 2008, 319 [1990]). וכתיבתה של סדג'וויק אכן מתאפיינת במידה לא מבוטלת של חשיפה עצמית וסיכון עצמי, והכוונה איננה רק להיבט האוטוביוגרפי של חלק מהטקסטים שלה³ שבהם היא מדברת על פנטזיות מיניות, על היותה אשה שמנה, על יחסיה עם חברים הומואים, על ההזדהות שלה כהומו ועל מחלת הסרטן שתקפה אותה. הסיכונים הגדולים באמת שלקחה היו בקריאות השערורייתיות שלה בפנתיאון הספרות האנגלית – סדג'וויק חילצה מכתביה של ג'יין אוסטין את דמותה של הילדה המאוננת ומצאה רמיזות לתשוקה אנאלית בכתביו של הנרי ג'יימס. קריאות אלה אכן הפכו אותה בראשית שנות התשעים למטרה למתקפות עיתונאיות פופוליסטיות שכוונו כנגד מה שזוהה כמגמת התקינות הפוליטית (political correctness) באקדמיה האמריקנית, וביקרו את עבודתה בטענה שהיא מגוחכת ומסוכנת בעת ובעונה אחת.⁴ גם בפרק שתורגם כאן ניכר חוסר יראת הכבוד הפרשנית של סדג'וויק כלפי טקסטים קנוניים, בקריאה האלגורית שלה לסיפורה של אסתר המקראית כסיפור אוטופי של יציאה מהארון. זוהי קריאה נועזת בחיבור שהיא עושה בין הקשרים שונים כל כך, ועם זאת היא רחוקה מלהיות שרירותית, שכן היא נשענת על האנלוגיה החוזרת ונשנית בסדום ועמורה של פרוסט (2002) בין הומוסקסואלים ליהודים, בין השאר באמצעות ציטוטים מתוך המחזה אסתר של ז'ן רסין.

ניתן לשער שהנינוחות גבוהה המצח שבה סדג'וויק משייטת בתרבות, יחד עם חוסר יראת הכבוד המוחלט שבו היא מתייחסת לנכסי צאן הברזל שלה, הופכים אותה למאיימת או מרגיזה במיוחד בעבור מבקרים וקוראים שמרנים או קרתנים. כתיבתה של סדג'וויק מאתגרת גם מבחינות אחרות: אי-הציות שלה לגבולות הדיסציפלינריים המסורתיים (כך, בטקסט

³ במיוחד החיבורים המקובצים בספרה *Tendencies* (Sedgwick 1993d) ו-*A Dialogue on Love* (Sedgwick 1999), המבוסס על מפגשיה עם הפסיכולוג שלה.

⁴ לדיון ממין זה בעבודתה של סדג'וויק ראו Kimball 1990.

שלפנינו מושאי הניתוח שלה הם מקרים משפטיים עכשוויים, הרומן של פרוסט, המחזה של רסין, הטקסט המקראי ואירועים אקטואליים; וכן סגנון כתיבתה הייחודי, שמתאפיין בתחביר מפותל, אוצר מילים לא שגרת, נטייה לפיגורטיביות ושימושי לשון אידיוסינקרטיים לעתים. סגנון כתיבה זה משקף את העובדה שסדג'וויק, אולי אפילו קודם להיותה חוקרת או תיאורטיקנית, היא בראש ובראשונה אשת ספרות. הכתיבה בעבורה איננה כלי למסירת טענות, ה"איך" חשוב לה לא פחות מה"מה". וגם אם הטקסט שלה איננו מתמסר בקלות, הוא אף פעם אינו מרושל או מתפייט — הניסוחים המורכבים מוסרים תובנות מורכבות. סדג'וויק ערערה על חלוקות בינאריות ועל זהויות מונוליטיות לא רק בכתיבתה אלא גם בחייה. אף שהיתה נשואה לגבר והעידה על עצמה שכאשר קיימה יחסי מין עם אדם אחר, תמיד היה זה גבר, היא כתבה על נושאים קוויריים לא רק בבקאות רבה ומתוך מחויבות מוחלטת אלא גם מתוך הזדהות עמוקה. בכמה וכמה טקסטים היא מעידה על ההשקעה הרגשית והאינטלקטואלית שלה בהומוסקסואליות גברית, השקעה שבאה לידי ביטוי בחברויות אמיצות עם גברים הומואים ובמעורבות בתרבות ובפוליטיקה הגיית. במקומות אחדים היא אף מנסחת את ההזדהות שלה כהזדהות לא רק עם הומואים אלא גם כהומו. כשהיא נדרשת לשאלת מקורות ההזדהות הזו היא מצביעה על רכיבים שונים בזהותה שמזינים אותה, למשל היותה אשה שמנה ומיניוּתה הקינקית. אבל, מה שחשוב יותר, ניסיונה של סדג'וויק לתת דין וחשבון על ההזדהות הזו לא נעצר במישור האישי-ביוגרפי, אלא הוביל אותה לעיסוק תיאורטי בנושא ההזדהות ובייחוד בהזדהויות החוצות גבולות של מגדר ומיניות (cross-identification). כפי שהעירה דיאנה פאס, אחד ההישגים הלא-מבוטלים של עבודתה של סדג'וויק הוא אתגור ההנחה המובלעת שזהויות חופפות לגמרי להזדהויות (Fuss 1995, 6).

כמי שאחראית לכמה מהתובנות החשובות והמקוריות ביותר בנוגע לזהות ההומוסקסואלית המודרנית, סדג'וויק היא דוגמה מובהקת לפוטנציאל הגלום בהזדהות חוצת גבולות זהות, פוטנציאל שהיא ראתה בו יסוד מרכזי בזהות הקווירית עצמה. בניסיון לאפיין את קטגוריית הזהות החדשה הזו, היא כותבת במאמרה "Queer and Now" (Sedgwick 1993a) שבניגוד ל"הומו" ו"לסבית", שלפחות מתחזים לקטגוריות אובייקטיביות ואמפיריות, "קוויר" היא קטגוריה שמתייחסת לאקטים ביצועיים של תפיסה עצמית והשתייכות, וכי ייתכן שבמובנים חשובים יכולה להיות לה משמעות רק בגוף ראשון, או לחלופין — שהבחירה להגדיר את עצמך כ"קוויר" מקנה לתיאור העצמי הזה ערך אמת באופן אוטומטי (שם, 9). במובן זה, סדג'וויק היתה לא רק הגברת הראשונה של התיאוריה הקווירית, אלא גם סובייקט קווירי פר אקסלנס.

בכתביה המאוחרים יותר, המקובצים בכרך *Touching Feelings* (Sedgwick 2003) פנתה סדג'וויק לעיסוק ברגש (affect) ובפרט בבושה. ההשראה התיאורטית לעבודה זו חיברה בין כמה מקורות שונים: עבודתו של ג'י' לי אוסטין על ביצועיות לשונית (2006), עבודתה של ג'ודית באטלר על ביצועיות (Butler 1990), ועבודתו של סילבן טומקנס על

בושה (Sedgwick and Frank 1995). המעניין בדיון זה הוא התנתקותו מהסכמות המוסרניות והתרופיות המקובלות, שמעריכות את רגש הבושה על הציר הבינארי של טוב-רע, בריא-פתולוגי. סדג'וויק רואה בחוויית הבושה את הגרעין המכונן של הזהות הקווירית, שאיננה, לכן, משהו שאפשר להיפטר ממנו או להתגבר עליו אלא חוויה אינטגרלית לזהות הקווירית עצמה, שניתנת, עם זאת, לטרנספורמציה באופנים פרפורמטיביים. היא מציעה הבנה של המבע המתמצת את חוויית הפזות של ילדות קווירית: "תבייש/י לך", כמבע ביצועי בשל יכולתו להפוך את נמענו לסובייקט מבוש. הסובייקט הקווירי, אם כן, הוא סובייקט שהבושה הוטלה עליו וכוננה את זהותו, אך אף שהבושה מבנה את הזהות היא איננה מקבעת את תכניה. אי-אפשר פשוט להיפטר מן הבושה, אולם היא ניתנת למטמורפוזת, למשל בדמות אקטיביזם פוליטי או ביצועיות תאטרלית, ואת זו האחרונה סדג'וויק רואה כקשורה בקשר הדוק והכרחי לבושה. סדג'וויק טבעה את המושג "פרפורמטיביות קווירית" ככינוי ל"אסטרטגיה להפקת משמעות וחיים מתוך זיקה לרגש הבושה ולעובדה הקשורה והמאחרת יותר של הסטיגמה" (Sedgwick 1993b, 11). לטענתה, ניקוס המונח "קוויר", שבמקורו הוא כינוי גנאי לחריגים מיניים ומגדריים, אין משמעו יכולת "לגאול" את המונח מקשריו לבושה ולסטיגמה אלא דווקא היצמדות לסצנת הבושה הילדית בתור מקור לאנרגיה טרנספורמטיבית. סדג'וויק גם מצביעה על הפוטנציאל האתי של הבושה: בושה היא רגש מדבק: יחס רע של הזולת לאדם שלישי, הכאב או הסטיגמה של אחרים, יכולים להציף בבושה את מי שבעבורו הבושה היא חוויה מכוננת, ומכאן הזיקה שבין זהות קווירית, שהורתה בבושה, לבין פוליטיקה של סולידריות והזדהות. כתיבתה של סדג'וויק על בושה סללה את הדרך וסימנה את ראשיתה של מגמת העיסוק ברגש בשדה הלימודים הקוויריים, ובמיוחד את ההכרה במקומם המרכזי של רגשות שליליים, כגון בושה.⁵

"אשה... קווירית אך נשואה, שהחיים הארוטיים והאינטלקטואליים שלה היו טרנזיטיביים בצורה קיצונית, שעוצבה על ידי צמא לידע ולהזדהות שיכלו לחצות את הגבולות של מה שנדמה כזהות שלי": כך תיארה את עצמה סדג'וויק, וכנראה איש לא יכול לתאר אותה — ואת המשמעות של היות אדם קווירי בחייו ובעבודתו האקדמית — טוב יותר ממנה עצמה (Sedgwick 1993c, 253).

ביבליוגרפיה

- אוסטין, ג' ל', 2006. *איך עושים דברים עם מילים*, מאנגלית: גיא אלגת, תל-אביב: רסלינג.
- אמיר, מירב, 2008. "לא רק גאווה: הבושה בשיח הקווירי", *תיאוריה וביקורת* 32 (אביב), גיליון מיוחד: 243–253.

⁵ לסקירה של חלק מהכתיבה הקווירית על בושה בעשור האחרון והקשריה הפוליטיים ראו את מסתה של מירב אמיר (2008) בגיליון *תיאוריה וביקורת* שהוקדש לנושא הבושה.

- גרוס, אייל, ועמליה זיו, 2003. "בין תיאוריה לפוליטיקה: לימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית", יאיר קדר, עמליה זיו ואורן קנר (עורכים), *מעבר למיניות: מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית*, תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, עמ' 9–44.
- סדג'וויק, איב קוסופסקי, 2003. "האפיסטמולוגיה של הארון", יאיר קדר, עמליה זיו ואורן קנר (עורכים), *מעבר למיניות: מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית*, תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, עמ' 303–328.
- פוקו, מישל, 1996. *הרצון לדעת: תולדות המיניות א*, מצרפתית: גבריאל אש, תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.
- פרוסט, מרסל, 2002. *סדום ועמורה*, מצרפתית: יותם ראובני, תל-אביב: נמרוד.
- Butler, Judith, 1990. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, New York: Routledge.
- De Lauretis, Teresa, 1991. "Queer Theory: Lesbian and Gay Sexualities, An Introduction," *Differences* 3(2): iii–xvii.
- Fuss, Diana, 1995. *Identification Papers*, New York: Routledge.
- Halperin, David M., 1990. *One Hundred Years of Homosexuality and Other Essays on Greek Love*, New York: Routledge.
- Kimball, Roger, 1990. *Tenured Radicals: How Politics Has Corrupted Our Higher Education*, New York: Harper and Row.
- Sedgwick, Eve Kosofsky, [1980] 1986. *The Coherence of Gothic Conventions*, New York: Routledge, Kegan, and Paul.
- , 1985. *Between Men: English Literature and Male Homosocial Desire*, New York: Columbia University Press.
- , 1993a. "Queer and Now," *Tendencies*, Durham: Duke University Press.
- , 1993b. "Queer Performativity: Henry James's *The Art of the Novel*," *GLQ* 1:1–16.
- , 1993c. "White Glasses," *Tendencies*, Durham: Duke University Press.
- , 1993d. *Tendencies*, Durham: Duke University Press.
- , 1999. *A Dialogue on Love*, Boston: Beacon Press.
- , 2003. *Touching Feelings: Affect, Pedagogy, Performativity*, Durham: Duke University Press.
- , [1990] 2008. *Epistemology of the Closet, Updated with a New Preface*, Berkeley: University of California Press.
- Sedgwick, Eve Kosofsky, and Adam Frank (eds.), 1995. *Shame and Its Sisters: A Silvan Tomkins Reader*, Durham: Duke University Press.